

1950-es esztendőre a magyar tudományosság szempontjából igen fontos gyűjtemények felszámolása többségében megtörtént.

A kötet másik része a 486 tételes *Adattár*, amely a források feldolgozása során, a vizsgált szempontok alapján kigyűjtött testületek, intézmények adatait a települések betűrendjében közli. Ennek használatát személynév, testületi név és településnév mutató segíti. A szerző függelékét is csatolt kötete végére, amelyben az *Adattárban* nem szereplő, 1948-ban megszűnő *Tudományos társaságok jegyzékét*, valamint az *Országos Könyvtári Központ 1951. június. KEO Országos Széchényi Könyvtár* összeírását adja közre. Ez utóbbi dokumentum az ország egész területén akkor használt könyvtártípust számba vette.

Voit Krisztina az 1932–1952 között létező hazai szakkönyvtárak történetét elemző tanulmánya, valamint e gyűjteményeket rögzítő *Adattára* a magyar könyvtártörténet eddig fel nem tárt korszakát elevenítette fel. Munkája lehetőséget kínál arra, hogy az egykor virágzó, gazdag, a szaktudományokat szolgáló szakkönyvtári gyűjteményekről teljesebb képet kaphassunk.

Végezetük sajnálattal kell szóvá tennünk azokat a pontatlanságokat, amelyekben feltehetően szerepe lehetett a szerző tragikus hirtelenséggel bekövetkezett halálának is. Példaként említhető a 8. oldalon található 3. számú lábjegyzetben tévesen közölt Csapodi Miklós neve, Csapodi Csaba helyett. Az 1887-ben született Pasteiner Iván (22. p.) a budapesti Egyetemi Könyvtár igazgatója, majd főigazgatója (1926–1945 között) Pasteiner Gyula művészettörténésznek a fia volt. 1963-ban halt meg Grácban, ahová 1947-ben emigrált (Új Magyar Életrajzi lexikon V. köt. Bp. 2004, 147. p.). A szakkönyvtári gyűjteményeket is súlyosan érintő fasiszta szellemű és szovjetellenes sajtótermékek megsemmisítésére kiadott jegyzékek száma nem három, hanem négy volt, amelyek 1945-ben és 1946-ban jelentek meg (45. p.).

(Voit Krisztina: Tudományos és szakkönyvtárak Magyarországon. Kísérlet a hazai szakkönyvtártüreg történeti rekonstrukciójára 1932–1952. Sajtó alá rend. Kéglí Ferenc. Bp., 2011, OSZK–Gondolat Kiadó, 285 p. /Nemzeti téka/)

Bánfi Szilvia

Az irodalomtudomány új gyümölcse

Ratkó József bibliográfia

A nyíregyházi Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár kiadásában jelent meg a *Ratkó József bibliográfia*. A hosszú évek kutatómunkáját felölelő, több ezer adatot számláló, négyszáz oldalas tudományos munka Babosi László szakértelmét, kitartó szorgalmát és az író iránti elkötelezettségét dicséri. A kötet méltán nevezhető a tudományág legújabb hajtásának, egyben annak is bizonyosságát adja,

hogy miként lehet egy régió szellemi hagyatékát érdeme szerint becstülni, ápolni, az országos szellemi áramkörbe beemelni.

Ratkó József (1936. augusztus 9.–1989. szeptember 13.) József Attila-díjas költő, post mortem Magyar Örökség-díjjal kitüntetett alkotó, Nagykálló díszpolgára, valamint számos más díj és elismerés birtokosaként él az irodalmi köztudatban, a választott tájházában, Szabolcsban. A kortársak és az utókor önmagát tiszteli meg azzal, hogy az alkotót – a „küldetéses és küzdő költő”-t (Görömbei András) és a „tájban és hazában gyökerezett költészeté”-t (Buda Ferenc) –, kinek életművében „Szabolcs Magyarországgá nő, a parasztnak világa az egész népévé szélesedik” (Vasy Géza) méltó megbecsüléssel övezi.

A megbecsülés jele ez a tudományos igényességgel összeállított kötet. Mielőtt róla érdemben szólnánk, említsük meg a költő munkássága és a róla szóló irodalom bibliográfiai feldolgozásának előzményeit. Munkahelye, a nagykállói Krúdy Gyula Városi Könyvtár (ma Ratkó József nevét viseli) 1975-ben jelentette meg Dobó Istvánné és Ficsovszky Ilona munkáját: *Ratkó József művei és a róla szóló irodalom* című füzetet. Jánosi Zoltán Ratkó-tanulmányait és -esszéit tartalmazó „Kő alatti fény” (2005) című kötet függeléként megjelentetett adattár – *Válogatott irodalom Ratkó József munkásságáról* – már a lezárult életműre utal. Ugyanezzel az igénnyel született meg a *Tariménes* Ratkó-emlékszámban (2006) közzétett *Ajánló bibliográfia Ratkó Józsefről* – Babosi László összeállításában; azé a Babosi Lászlóé, aki a most szóban forgó, tavaly kiadott, a Ratkó-kutatás bibliográfiai alapművének számító, országos értelemben is figyelemre méltó, kiváló szakmai teljesítménynek tekinthető munka hangyaszorgalmú gyűjtője, szerkesztője. A csúcsra jutva sem árt fölemlíteni a hegy lábát, ahonnan elindult. 1994-ig kell visszamenünk az időben, amikor a nagykállói Korányi Frigyes Gimnázium tanárnője, Szabóné Cseh Ágnes felkérésére kezdte el a bibliográfia munkálatait. Maga sem gondolta, hogy évekre meghatározó programot szabott magának, hisz a sokasodó adathalmaz újabb adatok felkutatására ösztönözte, míg évek sűrű munkája után eljuthatott a beteljesedésig, a mai kötet megjelenéséig.

A bibliográfia *Bevezetőjében* röviden ismerteti Ratkó József életútját és munkásságát, tájékoztat díjairól, elismeréseiről. A bibliográfia szakmai leírása: „... a lehetőségekhez képest teljességre törekedve mutatja be Ratkó József nyomtatott, hangzó és mozgóképi formában, valamint kéziratban megőrződött gazdag életművét, ennek értelmezését és a műveiből készített adaptációkat kritikai visszhangjukkal együtt, továbbá azt a sok-sok hírből és tudósításból rekonstruálható és »bibliografizálható« irodalmi és közéletet, amelyben tevékenykedett. Fontosnak tartottam a költő halála után gyorsan kialakult kultusz bemutatását is. A bibliográfia műfaja kevert, tehát egyesíti az életrajzi, a feltáró és az annotált bibliográfiát.” A szerző köszönetet mond mindazoknak, akik munkájában segítettek: a Ratkó-bibliográfia összeállítására ösztönző gimnáziumi tanárának, a költő munkássága kiváló ismerőinek, könyvtárak munkatársainak, bibliográfusoknak, szüleinek, a Ratkó-családnak, nem utolsósorban a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár igazgatójának, aki munkájában támogatta és a kötet kiadását is felvállalta... Hosszúra, nagyon hosszúra nyúlik a felhasznált periodikák jegyzéke – szám szerint 311 címet sorol fel. A kötetet forgató kutatókat segíti a rövidítések jegyzéke.

A technikai eligazító oldalakat követi a tulajdonképpeni adattár szinte megszámlálhatatlanul sok könyvészeti hivatkozása, utalása – hat fő fejezetre tagolva:

Ratkó József életműve; Ratkó József életművének értelmezése; Hírek, tudósítások, dokumentumok; Nekrológok; Ratkó József emlékezete; Mutatók. A kötetet lapozgatva bontakozik ki előttünk a költő világgépének ezernyi aspektusa, a közel négy évtizedes alkotói csillagpálya íve, annak koordinátái. Kirajzolódik előttünk a kép, amelynek – tanulmányok, bírálatok, recenziók, méltató sorok, pár soros hírek, hangfelvételek és filmkockák – szerzői immár közel hat évtizede segítenek, elvezetnek e tüneményes életmű értelmezéséhez. E kötetben mindez együtt áll. Bárhol felütjük, új s új tájékozódási pont segít abban, hogy feltáruljon a költő élete és költői alkotásainak megannyi titka, értéke; segít abban, hogy a mai és eljövendő nemzedékek is beépíthessék azt a maguk világgépébe. E kiváló munka közreadásával a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár újólágb bizonyította, hogy nem csupán könyvek tárháza, hanem komoly szellemi műhely, tudományos tevékenységre ösztönző, arra alkalmat és lehetőséget teremtő hajlék.

A kötetben lapozva bizonyosságot nyerünk arról, hogy a szerző figyelmét megragadták a legapróbb jelek is, amelyek a Ratkó névvel kapcsolatba hozhatók – a pár szavas, napilapok hasábjain fellelhető hírektől az interjúkig, a legszerényebb recenzióktól a több oldalas tanulmányokig; a rendezvényektől az irodalmi vetélkedőig, az általa szignált hírlapi írásokig... Ennél is izgalmasabb és értékesebb volt az a „nyomozás”, amely a kötetekben meg nem jelent vagy a különböző gyűjteményekben megjelent költemények, prózai írások százainak felfedezéséhez, számbavételéhez, pontos bibliográfiai leírásához vezetett. Megszámlálhatatlan órát vehetett igénybe a hanganyagok meghallgatása, „katalogizálása”, a rádiós, televíziós és mozgóképes megnyilatkozások, a hangjátékok számbavétele; a színházi eladások helyének és idejének a felkutatása. Az összeállító figyelmét nem kerülték el az idegen nyelvre fordított Ratkó-művek, amiként a megzenésített versek, vendégkönyvi bejegyzések vagy az általa lektorált kötetek sem. Ezek együttesen 1494 télt jelentenek.

A Ratkó-mű kutatóinak felbecsülhetetlen értékű segítségére lesz az életmű értelmezését számba vevő fejezet, a nekrológok, kortársak vallomásai és a megemlékezések – a fentebb említett másfélezer tételhez újabb 1624 bibliográfiai adat járul. Megannyi jelképes reflektor, amelynek világánál kibontakozik előttünk Ratkó József küzdelmes, megszenvedett élete, megannyi kulcs az életmű titkainak megfejtéséhez. A végeken élt, a „sötét”-nek nevezett Szabolcsban, abban a tájházában, ahol Krúdy Gyula és Móricz Zsigmond bölcsője ringott, ahol Bessenyei György és Kölcsey Ferenc teste nyugszik, ahol Váci Mihály és Galambos Lajos kortársaként írt a helyi és általános gondjainkról. A fizikai értelemben a földrajzi széleken, ám szellemileg mindenkor az országos áramkörben – nem csupán a Hetek írói csoportosulás tagjaként, hanem minden lehető alkalommal és minden fórumon hallatva szavát. Erről is vall ez a vaskos kötet.

Példaszerűnek kell említenünk azt a viszonyulást, amivel a választott tájhaza viszonyult és viszonyul ma is Ratkó József költőhöz, kultusza ápolásához. A bibliográfia lapjai számon tartják a *Segítsd a királyt* nyíregyházi ősbemutatóját (1985); a Nagykállóban kiadott *A kő alól* (1987) című verskötetet, Bíró Zoltán előszavával; a Krúdy Gyula Városi Könyvtár és a Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár gondozásában ugyanott megjelentetett *Halófldemen* című versválogatást, Magyar József szerkesztésében; a Váci Mihály Városi Művelődési Központ által, Magyar József szerkesztésében közreadott *Ratkó-breviárium*-ot (1993).

Az életmű megismerésének lehetőségét, az elmélyülés útjait, a költő emléke ápolását és ébren tartását kínálták a *Partium* és a *Tariménes* folyóiratok tematikus számai (2004-ben, illetve 2006-ban), amelyek a Ratkó-kutatás legkiválóbb helyi és országos személyiségeit, tudós kutatóit és értelmezőit sorakoztatták föl, szólaltatták meg. *Ratkó József összes művei* megjelenetésének szorgalmazása is helyi fogantatás. A sorozat első két kötete – *Versek* (két kiadásban – 2000, illetve 2003), *Dramák* (2002) – megjelenésre előkészítésében, a szöveggondozó Ratkó Lujza mellett, ki más vállalhatott volna meghatározó szerepet, mint Babosi László! Támogatóra és kiadásra vár a prózai alkotásokat, továbbá a leveleket felölelő kötet.

A kötetben találjuk azok nevét is, akik a legtöbbet tették a Ratkó-életmű értelmezéséért és elfogadtatásáért: Jánosi Zoltán, Antall István, Nagy András László, Görömbei András, Vasy Géza, Márkus Béla, Szabóné Cseh Ágnes. De az összképbe azok neve is beletartozik, akik csak néhány sorral vittek közelebb az életű megismeréséhez, kultusza ápolásához. Ugyanezt szolgálják a nevéhez kötődő irodalmi összejövetelek, az emléket ápoló és ébren tartó Ratkó József Baráti Társaság, a Ratkó-díj kiosztásának alkalmi, a Ratkó-szavalóverseny megszervezése, a költő nevét viselő nyelvtár napi működése is.

A bibliográfiai kutatás, a szerkesztés természetes velejárója volt az a sok-sok tanulmány írása, a publikálatlan kéziratok, levelek közzététele, amelyek Babosi Lászlót az életmű egyik legkiválóbb ismerőjévé avatták. Csodálatos lehetőség egy ifjú irodalomtörténész, bibliográfus számára, aki e kötetel beírta nevét a magyar irodalomtörténet aranykönyvébe. Munkája során a Németh László- és Szabó Dezső-bibliográfiát megalkotó Hartyányi István, a Márai-bibliográfiát közreadó Mészáros Tibor, a Fekete István-bibliográfiát összeállító Horváth József neve és munkája állt előtte követendő példaként. Bizton mondhatjuk: a Ratkó-bibliográfia ki bírja az azokkal való összehasonlítást.

(Babosi László (összeáll.): Ratkó József bibliográfia. Nyíregyháza, Móricz Zsigmond Megyei és Városi Könyvtár, 2010. 412 p.)

Máriás József

Szentesi kulisszák mögött

A színház világa, azon belül is a magyarországi színjátszás iránt érdeklődőknek, ha meghallják Szentes nevét, elsőként bizonyára a drámatagozatos Horváth Mihály Gimnázium jut az eszükbe. A település elhíresült iskolája ugyanis gyakran bukkan fel színházi életünk közkedvelt alakjainak visszaemlékezéseiben. Ennél kevésbé ismert azonban a város színházi életének története, amelynek bemutatására Kruzslíc Pál vállalkozott. A szerző gazdagon ellátta jegyzetekkel kötetét, amelyhez számos forrásdokumentumot, színháztörténeti összefoglaló munkát, monográfiát felhasznált. (Ez utóbbiak külön jegyzékben szerepelnek a könyv végén.)

Kruzslíc Pál öt felvonásban mutatja be Szentes színháztörténetét. Öt nagy egységre tagolja a kötetet, igazodva Magyarország történelmének fordulópontjai-